

in theologie. Hij maakte kennis met de klassieke talen en leerde bij de Portugees-joodse hoogleraar J.L. Palache¹⁶ – die hem als een van de weinigen kon boeien – bovendien uitstekend Hebreeuws.¹⁷ Na zijn eindexamen (1918) volgde een propedeuse theologie aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam. Echter, van Kromsig had Jo naar eigen zeggen meer geleerd dan van de aan de universiteit verbonden ‘moderne’ hoogleraren.¹⁸ Dogmatiek was in zijn ogen niet bedoeld voor dissertaties maar voor actie, voor ‘heel het volk’. Omdat Amsterdam geen erkende hervormde predikantsopleiding aanbood, vervolgde Grolle zijn theologiestudie aan de universiteit van Utrecht. Hij studeerde snel, ‘plichtmatig’, naar eigen zeggen, alleen om zijn doel te bereiken.¹⁹ Preken, pastoraal werk, dat stond hem voor ogen, net als zijn andere grote voorbeeld: de Amsterdamse ds. Jan Buenk (1864-1927).²⁰ Die preekte in de avonddiensten voor soms wel zo’n duizend kerkgangers²¹ – en zou later zijn schoonvader zou worden.²² Aan het eind van zijn studie vroeg de Utrechtse hoogleraar H.Th. Obbink (1896-1947) hem, tijdens het tentamen vergelijkende godsdienstgeschiedenis, wat hij met het oog op de aanstaande predikantspraktijk aan zijn vak had gehad. Jo reageerde met een kenmerkende directheid: ‘Niets, professor’.²³ Zo’n antwoord grensde aan het brutale. Het effect in het geval van Grolle werd echter gecompenseerd door zijn humor en openheid. Hier was in ieder geval niet iemand aan het woord die van zijn hart een moordkuil maakte.

Jo ambieerde geen wetenschap.²⁴ Hij was meer een doener, een popularisator van ideeën die hij graag in praktijk gebracht zag. Daarbij was hij niet alleen een goed organisator, maar ook een leesbaar scribe. Grolle beschikte over een vlotte pen. Veel van zijn geschriften kunnen als enthousiasmerend gekarakteriseerd worden. Zijn teksten waren voor kerkelijke en missionaire instanties interessant: op hoofdlijnen hielden ze zich aan hervormd confessionele uitgangspunten, maar daarbinnen waren ze bereid tot experiment. Dat hing samen met zijn belangstelling voor zowel de theologie van Kohlbrugge als het in de hervormde kring veel minder dan de nvvi bekende Elim. Toch zou Grolle waarschijnlijk nooit zover gekomen zijn wanneer er in de leiding van de NHK niet een prangend besef had bestaan dat kerk en theologie bezig waren de aansluiting bij proletariaat en zelfs middenklasse te verliezen. In plaats van verontwaardigd te zijn over het weinig gepolijste antwoord van zijn student, was het voor Obbink aanleiding om hem aan te bevelen voor een functie waarin hij het door de kerk verloren terrein zou kunnen helpen terug veroveren.

Kampen 2002, 61-62.

¹⁵ L.H. Ruitenbergh, ‘Hoe dominee Grolle Israël ontmoette’, in: *Hervormd Nederland*, 12-1-1963.

¹⁶ Palache, Jehuda, Leon (1886-1944), hoogleraar in de taal en letterkunde der Semitische volken, de Israëlitische Oudheden en de uitlegging van het Oude Testament, P.J. Knechtmans en P. van Rooden (red.), *Theologen in ondertal. Godgeleerdheid, godsdienstwetenschap, het Athenaeum Illustre en de Universiteit van Amsterdam*, Zoetermeer 2003, 21.

¹⁷ L.H. Ruitenbergh, ‘Hoe dominee Grolle Israël ontmoette’, in: *Hervormd Nederland* 12-1-1963.

¹⁸ J.H. Grolle, ‘Eenheid en Israël’, in: *Kerk en Israël*, 15 (1961) 2 (febr.) 20.

¹⁹ Idem.

²⁰ ‘Ds. J. Buenk voorzitter van het Java-comité’, in: *Nieuwe Rotterdamse Courant* 94 (1927) nr. 6 (27 januari), op: <http://resources2.kb.nl, d.d. 13-03-2012>; ‘Onze 64e jaarvergadering’ in: *De Hope Israëls*, 65 (1926) 1 (januari).

²¹ Buiten de relatief kleine confessionele groep werden dergelijke aantallen in hervormd Amsterdam vrijwel nergens gehaald. Cf. M.J. de Vrijer-Struijs, *Dertig jaren domineese. Herinneringen en vertellingen*, ’s-Gravenhage 1938.